

کۆبوونوهوی تایبەت بە "کارێگەری پالۆتگەکانی نەوت لەسەر ژینگە لە ناوچەیی عەرەبەت"

بەروار: 19/09/2023

پوختە:

لە کۆبوونوهۆدا باس لە ناستەنگە ژینگەییەکانی عیراق کرا، بەتایبەتی کارێگەرییەکانی پالۆتگەکانی نەوت لە ناوچەیی عەرەبەت. بەشداربووان تیشکیان خستە سەر پێسبوونی ژینگەیی بە بۆنەیی پالۆتگەکان، هەلسەنگاندنی هەلەیی کارێگەرییە ژینگەییەکان، و جیبەجینەکردنی رێساکان.

دەرەنجامە سەرەکییەکان:

1. بەهێزکردنی EIA: پێویستی هەلسەنگاندنی توندتر و شەفافتر بۆ کارێگەرییە ژینگەییەکان، کە توێژەرانی ئەکادیمی تێیدا بەشدارین، بۆ رێگەریکردن لە گەندەلی و دڵنیابوون لە پاراستنی باشتری ژینگە.
2. رێسای توندتر: جەختکردنە سەر جیبەجینکردنی یاساکانی ژینگە و لێپرسینەوه لە پێسکەرانی بۆ کەمکردنەوهی کارێگەرییە نەرێنییەکانی پالۆتگەکانی نەوت لەسەر هەوا، ئاو، خاک و ناوی ژێر زهوی.
3. هۆشیاری گشتی: گرنگی بەرزکردنەوهی هۆشیاری گشتی و روومالی میدیایی بۆ پێشخستنی پراکتیزەکردنی بەردەوام و بێپارەیی ناگادارانە.
4. بەشدارکردنی کۆمەڵگەیی ناوخیی: داکوکیکردن لە بەشدارکردنی کۆمەڵگە ناوخییەکان لە پڕۆسەکانی بێپارەیی بۆ دڵنیابوون لە گەشەپێدانی بەردەوام و کەمکردنەوهی ناکۆکی.
5. چاکسازی لە یاساکاندا: پێشیارەکان بۆ نوێکردنەوهی یاساکانی ژینگە و خستەرووی دەزگا پەڕوهندیدارەکان لە لیژنەکانی چاودێریکردن بۆ بەرزکردنەوهی کارێگەریی رێکخستنی.
6. هاوکاری و هاوبەشکردنی زانیاری: هاندانی هەولە هاوبەشەکان لە نیوان ئەکادیمی، میدیا، رێکخراوە ناھکوومیەکان و دامەزراره حکومیەکان بۆ هاوبەشکردنی زانیاری و چارەسەرکردنی پرسە ژینگەییەکان بە شێوەی گشتگیر.

لە کۆتاییدا، کۆبوونوهۆ سەکۆیەکی بۆ لایەنە پەڕوهندیدارەکان رەخساند کە بە شێوەیەکی هاوبەش رووبەرۆوی ناستەنگە ژینگەییەکانی عیراق ببنەوه. پلانی کارکردنە جەخت لەسەر پێویستی بەپەڵە رێوشوێنی هەمەلایەنە و هەولێ بەکۆمەڵ لە هەموو لایەنە پەڕوهندیدارەکان دەکاتەوه بۆ پاراستنی ژینگەیی عیراق بۆ نەهەکانی داھاتوو.

هاوبەشەکان: رێکخراوی پاریزهرانی ناوی عیراق، نینتەر نیوز، تۆری نیریج، دامەزرارهوی سەما نەلنەبتیکار

Internews

Environmental Journalism in Iraq Project

پارێزەرانی ناو عێراق
WATERKEEPERS IRAQ
المحافظين على المياه العراق

هێنکاری

1.....	پوخته:	1.
1.....	هاوبه‌شه‌كان: ريكخراوى پارێزهرانى ناوى عێراق، ئينتەرنیوز، توری نیریج، دامەزراره‌ی سه‌ما ئه‌لته‌بتیکار	
2.....	هێنکاری	2.
3.....	پیشه‌کی:	1.
6.....	کنیشه‌کان:	2.
6.....	نهبوونی هه‌لسه‌نگاندنی وردی کار یگه‌ریه‌ ژینگه‌یه‌کان (EIA):	1.
6.....	پیسبوون به‌هۆی پالۆتگه‌کانی نه‌وت:	2.
6.....	چاودیری ناتهوای حکومه‌ت و جیه‌جیکردنی یاسا:	3.
6.....	گه‌ندله‌ی و توانای هه‌لسه‌نگاندنی کار یگه‌ریه‌ ژینگه‌یه‌ی:	4.
6.....	ناتهوای هۆشیری و روومالی میدیا:	5.
6.....	گه‌شه‌پێدانی پیشه‌سازی بی پلان و نه‌گه‌ری مملانی:	6.
6.....	یاسا و رێسای ژینگه‌یه‌ی ناکاریگه‌ر:	7.
7.....	ته‌رخانکردنی هه‌له‌ی سه‌رچاوه‌کان:	8.
7.....	نهبوونی هاوکاری و په‌یوه‌ندی:	9.
7.....	دابهرزینی کوالیتی و بری ناو:	10.
8.....	پلانی کار و چالاکی:	3.
8.....	به‌هێزکردنی هه‌لسه‌نگاندنی کار یگه‌ریه‌ ژینگه‌یه‌کانی پیشه‌سازی نه‌وت (EIAs): له‌ ماوه‌ی 12 مانگی داها‌تو‌دا.	1.
8.....	هۆشیری و په‌روه‌ده‌ی کۆمه‌لگه‌: له‌ ماوه‌ی 12 مانگی داها‌تو‌دا.	2.
8.....	به‌شدار یکردنی کۆمه‌لگه‌ ناو‌خۆیه‌یه‌کان له‌ بریاردان: له‌ ماوه‌ی 18 مانگی داها‌تو‌دا.	3.
8.....	چاکسازی له‌ یاسا‌کانی ژینگه‌ سه‌باره‌ت به‌ پالۆتگه‌کانی نه‌وت: له‌ ماوه‌ی 18 مانگی داها‌تو‌دا.	4.
9.....	دروستکردنی پلاتفۆرمیک بۆ هاوبه‌شکردنی زانیاری: له‌ ماوه‌ی 3 مانگی داها‌تو‌دا.	5.
9.....	هاوکاری و پشتیوانی نیوده‌وله‌تی: له‌ ماوه‌ی 12 مانگی داها‌تو‌دا.	6.
9.....	کاراگر دهنه‌وه‌ی لیژنه‌کانی ریکخراوه‌ نا‌حکومه‌یه‌کان بۆ پاراستنی ژینگه‌: له‌ ماوه‌ی 3 مانگی داها‌تو‌دا.	7.
10.....	ده‌ره‌ نه‌جام:	4.
11.....	سوپاس و پێزانین	5.
11.....	ئامانج له‌م راپۆرته‌:	

1. پیشه‌گی:

عیراق و هسرمی کوردستان، ولاتیکی ده‌لهمند به سامانی سروشتی و بهرهمه‌پنیری بهرچاوی نهوتن، رووبه‌رووی چننیدین ته‌هدای ژینگه‌یی ده‌بنه‌وه که پیوستی به گرنگیدان و کاردانه‌وی خیرا و چار‌هسری هم‌ه‌لایه‌نه ده‌کن. فراوانبونی بی کۆنترۆل‌کردنی پالوت‌گه‌کانی نهوت له ناوچه جیاجیاکان، له‌وانه‌ش ناوچه‌ی عمر‌بەت، نیگه‌رانیی ژینگه‌پاریزان، توێژ‌ه‌ران، روژ‌نامه‌نووسان و ریک‌خراوه ناو‌خو‌بیه‌کانی دروست‌کردووه. بو چار‌ه‌سەر‌کردنی ئەم پرسه‌انه‌و ده‌ست‌پیکردنی دانوستانیکی بنیاتنەر، له 15 تهمموزی 2023 له شاری سلیمانی له ستودیوی پایا کۆبوونه‌وه‌یه‌کی تایبەت ریک‌خرا. کۆبوونه‌وه‌که لایه‌نه‌ په‌یوه‌ندیده‌اره جور‌او‌جۆر‌ه‌کانی کۆکرده‌وه، له‌وانه نوین‌ه‌رانی دامه‌زراوه حکومیه‌یه‌کان، روژ‌نامه‌نووسان، توێژ‌ه‌ران و ریک‌خراوه ناو‌خو‌بیه‌کان، هم‌ه‌موویان به‌پابه‌ندبوونیکی هاوبه‌ش به‌پاراستنی عیراق و ژینگه‌ی کوردستان بو‌نهمه‌کانی داها‌توو په‌کرتوو بوون.

پروژه‌ی روژ‌نامه‌گه‌ریی ژینگه‌یی له عیراق، که هه‌ولێکی هاوبه‌شی نیوان ریک‌خراوی پارێزه‌رانی ناوی عیراق، ریک‌خراوی نینتەر‌نیوز، توری نی‌ریج، و دامه‌زراوه‌ی سه‌ما‌ئه‌له‌نه‌بیتیکار بو، به‌کۆمه‌ل‌بناغه‌ی ئەم کۆبوونه‌وه چار‌ه‌نووس‌ساز‌ه‌یان دانا له‌گه‌ل پارێزه‌رانی ناوی عیراق وه‌ک هاوبه‌شی جیه‌جیه‌کاری چالاکیه‌که. سه‌رنجی سه‌ره‌کی کۆبوونه‌وه‌که له‌سه‌ر لیکۆلینه‌وه بوو له‌کار‌یگه‌رییه‌ به‌ر‌چاوه‌کانی پالوت‌گه‌کانی نهوت له‌سه‌ر ژینگه‌ی ناوچه‌ی عمر‌بەت، به‌تایبه‌تی ئەو مه‌تر‌سیانه‌ی که له‌سه‌ر رووباری تانجه‌رو و ئیکۆسیسته‌می ده‌ور‌وبه‌ری دروست‌کراون. رووباری تانجه‌رو وه‌ک تا‌که رووباریک که به‌ناو سلیمانیدا تیده‌په‌ریت، روۆی سه‌ره‌کی ده‌گه‌ریت له‌به‌رده‌وامبوونی فرجه‌شنی بایۆلۆجی ناوچه‌که و پالپشت‌پیکردنی بژێوی پیکه‌اته ناو‌خو‌بیه‌کان. تیکه‌په‌شتن له‌کار‌یگه‌رییه‌ ئیکۆلۆژییه‌کانی پالوت‌گه‌کانی نهوت له‌سه‌ر ئەم سه‌ر‌چاوه ناوییه‌ پیوستبوو.

سه‌ره‌تای کۆبوونه‌وه‌که‌به‌ و تارێکی به‌پیزی بنوار رزگار عه‌بدول‌رحمان، نوین‌ه‌ری ریک‌خراوی پارێزانی ناوی عیراق ده‌ستی پیکرد. ناوبراو جه‌ختی له‌ به‌په‌له‌یی بابه‌ته‌که‌ کردوه و ئاماژه‌ی به‌ راپۆرتیکی ئەم دواییه‌ی پارێزانی ناوی عیراق کرد که له‌سه‌ر ئەو مه‌تر‌سیانه‌ی رووبه‌رووی رووباری تانجه‌رو بوته‌وه. راپۆرت‌ه‌که 245 مه‌تر‌سی گه‌ره‌ی ده‌ست‌نیشان‌کرده‌وه، شه‌ش پالوت‌گه‌ی نهوت له‌ ناوچه‌ی تانجه‌رو و عمر‌بەت ه‌س. ئەم پالوت‌گانه مه‌تر‌سییه‌کی گه‌رمیان له‌سه‌ر کوالیتی ناوی رووباره‌که و هاوسه‌نگی ئیکۆلۆژی فشه‌لی ناوچه‌کانی ده‌ور‌وبه‌ری دروست‌کردووه. و تاره‌که‌ی بنوار رزگار عه‌بدول‌رحمان زمینه‌ی بو‌گفتو‌گۆیه‌کی سه‌رنج‌راکیش و به‌ر‌هه‌مدار له‌ نیوان به‌شدار‌بوواندا ر‌مخساند.

وینه‌ی e.1، وینه‌ی بیفرۆکه‌وان له‌ رووباری تانجه‌رو که به‌ دامه‌زراوه‌ی نهوتی ئونکا سون و کانیکی قه‌راغه‌ تیده‌په‌ریت پیش نه‌وه‌ی بگاته ناوچه‌ی تانجه‌رو. سه‌ر‌چاوه

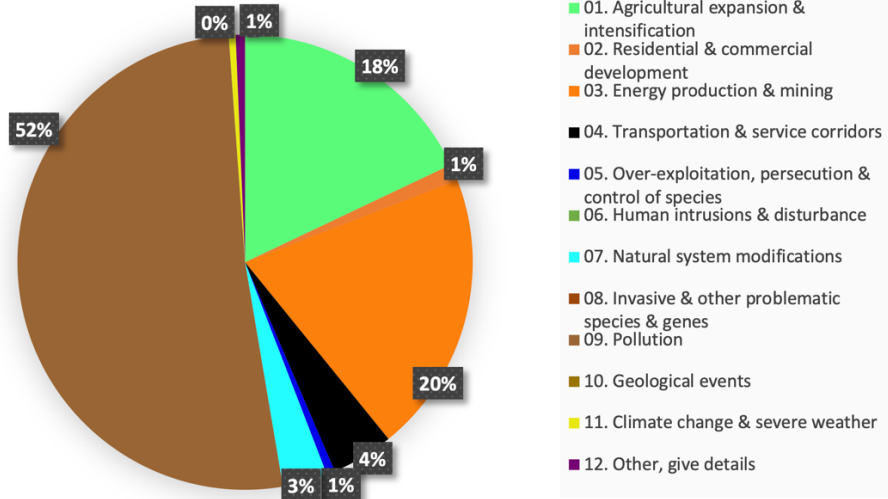
<https://www.waterkeepersiraq.org/tanjero-river-threat-assessment-assessment--outreach-project.html>

Environmental Journalism in Iraq Project

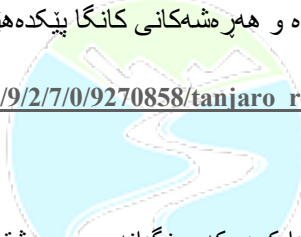
مەترسییه سەر مکیهکانی سەر رووباری تانجەرۆ:

رێژهی هەر مەترسییهک:

6 پالاوگهی نەوت، 20% لە بەر هەمەینانی وزه و هەر هەشەکانی کانگا پینکدههینن. سەر چاوه

https://www.waterkeepersiraq.org/uploads/9/2/7/0/9270858/tanjaro_river_threat_assessment_14_8_2022.pdf

لایهنه پەيوەندیدارەکان بەشدار بێیان لە کوبوونە مەکەدا کرد، که رەنگدانەوهی سروسنتی فرەرە هەندێ ناستەنگە ژینگەییەکانی بەردەم عیراق و هەرنیمی کوردستان بوو. دامەزراره حکومیەکان لە لایەن دابان محمد، سەرۆکی شارەوانی عەرەبەتووه نوینەراییەتی کران، که تیروانینیکی بەنرخێ لەبارە ی نالۆژیەکانی رەزامەندی کارگە پیشەسازیەکان و نەبوونی هەلسەنگاندنی دروستەوه هەبوو. نیکەرانییەکانی دەنگیان دایهوه و دووباره جهختیان لەسەر کرایهوه لە لایەن خەبات ئەحمەد، خویندکاری دکتورا لە ئەندازیاری نەوت و وانەبێژ، که جهختی لەسەر پنیوستی سیاسی توند و هەلسەنگاندنی گشتگیری جیۆلۆجی و ژینگەیی پینش ئەوهی رینگە بە هەر پرۆژەیهکی پیشەسازی بەدات. هەردوو بەشداربوو مەکە تیشکیان خستە سەر رۆلی گرنگی جیبهجیکردنی یاسا و پرۆسەکانی پەسەندکردنی ناوخیوی بۆ دڵنیاوون لە بریاری بەردەوام و هوشیاری ژینگەیی.

دوایین رووداوی ناوچە ی عەرەبەت که دابان محمد باسی کرد که لە هەوا لە ناوخییەکان روومال کرا که کیشەیهکی نیشان دا که کۆمپانیایەک مۆلەتی دامەزراندنی کارگەیهکی ناسنی لە تەنیشت گوندی یەخی مالی پیدرا و بناغە ی کارگەکه لەسەر سەرچاوهیهکی ناو دانرا که گوندشینان وەک ناوی خواردنهوه و هەروەها بۆ ناودیری بەکار یدههینن و ئەمەش بووه هۆی نارەزاییەتی خەلکی گوندەکه بۆ ئەوهی کۆمپانیاکه سەرچاوه ی ناو مەیان لەناو بیات.

Internews

Environmental Journalism in Iraq Project

پاریزهرانی ناو عیراق
WATERKEEPERS IRAQ
المحافظین علی المیاه العراق

رۆژنامه نووسان رۆژنکی گرنکیان بینی له دهستنیشانکردنی کێشهکانی رومالی میدیایی و هۆشیاری گشتی لهسەر پرسى ژینگه. سهروهر قهره داغی، رۆژنامه نووسی بهنزمونی ژینگهیی نیگهراى خۆی دهربرى سهبارت به گرنکی نهدان به پرسه ژینگهییهکان، بهتایبهتی نهوانهیی پهيوهندییان به پالوتگهکانی نهوت و کۆمپانیاکانی ههلمکهندی بیروه نهوتهکانهوه ههیه. قسهکانی جهختییان لهسەر رۆلی گرنکی میدیا له بهرزکردنهوی ناستی هۆشیاری گشتی و کاریگهری لهسەر سیاسهتهکانی حکومت کردوه.

لینکی کارمکانی پینشووی سهروهر لهسەر پالوتگهکانی نهوت

(<https://www.youtube.com/watch?v=R0SkqhJ0rhc>)

کۆمهلمگهی نهکادیمی له لایهن توێژهرانهوه به باشی نوینهرایهتی کرابوو، لهوانه هیوا رهشید، شاگول عهلی و خهبات نهحمهد، که دیدگای زانستی بهنرخیان سهبارت به کاریگهریه ژینگهییهکانی پالوتگهکانی نهوت پیشکەش کرد. نهوان تیشکیان خسته سهر توانای یاسا ژینگهییهکانی نیستا بۆ کۆنترۆلکردنی سهرپیچیکاران به لای جهختیان لهسەر پیویستی چاکسازی و نوێکردنهوه کردوه بۆ دانیابوون له کاریگهریهکی گونجاو. هیوا رهشید تیشکی خسته سهر پیویستی بهشداریکردنی دهستهی وهبهرهینان له لیژنهکانی چاودیزیکردنی سهرچاوهکانی ناو و بیسهکرهکان، بهو پییهی دهستهکه رۆژنکی بهرچاوه گێزیت له پهسهندکردنی پروژه پهسهسازیهکان.

لینکی یاساکانی ژینگهیی حکومتی ههریم سهبارت به پاراستنی ژینگه و بهریوهبردنی ناو (یاسای ژماره 8، سالی 2008 سهبارت به پاراستن و باشترکردنی ژینگهیی ههریمی کوردستانی عیراق <https://services.gov.krd/ku/node/1271> یاسای ژماره 4، سالی 2021 سهبارت به پاراستن و بهریوهبردنی ناو له ههریمی کوردستانی عیراق یاساکانی- <https://www.parliament.krd/business/legislation/> %D9%A022/

بهشداریه بهنرخهکانی ریکخراوه ناوخویهکان له ریگهیی زانیاریهکانی نهیل موسا، ژینو خالید و چرا مهحمودهوه دیار بوو. نهیل موسا نیگهراى خۆی دهربرى سهبارت به نهوونی توانای پیویست له ههلمهنگاندنی کاریگهری ژینگهیی (EIA) که له لایهن بهریوه بهرایهتی ژینگهوه نهجم دهریت، پرسباری لهبارهی ناروونی و ناشهفافی و بهکیارچهیی له پرۆسهکهدا وروژاند. ژینو خالید کۆمهلیک چارهسهری پیشنیار کرد، لهوانه دامهزراندنی ویستگهیی پاککردنهوه بۆ بیسهکرانی ناو و جیهه جیکردنی ههلمهتهکانی هۆشیاری گشتی له ریگهیی نامهیی فهرمی و سۆشیاڵ میدیا. چرا مهحمود جهختی له گرنکی ههلمهتهکانی هۆشیاری گشتی کردوه که له لایهن ریکخراوه ناحکومییهکانهوه لهسەر پروژه ژینگهییهکان نهجم دهرین و پیویستی بهپهلهی پلانفورم یان تۆریک بۆ هاوبهشکردنی زانیاری له نیوان توێژهران، چالاکوانان، رۆژنامه نووسان و خهلمکی گشتی.

رهمزه جهلال، راولێژکار و وانهبیژی کشتوکال، جهختی لهوه کردوه که کێشهکه نهوونی پاره نییه بهلکو تهرخانکردنی ناکارامهیی سهرچاوهکانه بۆ بهرنگار بوونهوهی کێشه ژینگهییهکان به شیوهیهکی کاریگهر. جهختی لهسەر گرنکی هۆشیاری کردنهوهی حکومت و کۆمهلمگه و ریکخراوه ناحکومییه ناوخویهکان کردوه بۆ دهسته بهرکردنی بودجهی پیویست بۆ بهرنگار بوونهوهی نهم تهحه دایانه. جگه له موش نامازهی بهمهدا که زۆریک له کێشه ژینگهییهکان دهتوانن پهسهسن بۆ ملاملانی، نه مهش پیویستی به بهشداریکردنی حکومت و هاوکاری لهگهڵ توێژهران، ریکخراوه ناحکومییهکان، رۆژنامه نووسان و چالاکوانان ههینت بۆ دۆزینهوهی چارهسهری بهردهوام.

سهرکهوتنی کۆبوونهوهکه بهند بوو به ههول بهکۆمهلمهکانی بهشداربووان بۆ پیشنیارکردنی چارهسهری بژارده بۆ چارهسهرکردنی ناستهنگه ژینگهییهکان. نهوان جهختیان لهسەر گرنکی جیهه جیکردنی ریساکانی نیستا و هاوکاریکردن له نیوان لایهنه پهيوهندیدار مهکان و پرکردنهوهی بۆشایی نیوان نهکادیمی، میدیا و دامهزراره حکومییهکان کردوه. بهرزکردنهوهی هۆشیاری گشتی له ریگهیی دهستپیشخهریه پهروهردیهیهکان و ههلمهته میدیاییهکان و هک بابتهتیکی دووباره بووهوه سهریههلا، چونکه بهشداربووان زانیان که هاو لاتیانی هۆشیاری به کێشه ژینگهییهکان زۆر گرنکن بۆ گۆرانکاری راستهقیهه و کاریگهر.

سروشتی ههمله لایهنهیی گهتوگۆکان نمونهی پابهندبوونی بهشداربووان بوو بۆ پاراستنی ژینگه و سامانه سروشتیهکانی عیراق. نهو تیزوانینهی لهم کۆبوونهوهیهیدا هاوبهش دهکرین، بی گومان دهبیته بناغهیهک بۆ دهستپیشخهریهکانی داهاوو، داکوکیکردن له سیاسهت، و ههول ههوه به ئامانجی دهسته بهرکردنی داهاوویهکی بهردهوام و دۆستی ژینگهیی بۆ عیراق و ههریمی کوردستان. لهگهڵ بهردهوامی پهسهندنی ناستهنگه ژینگهییهکان، ههول بهکۆمهلمهکان و هاوکاری ههموو لایهنه پهيوهندیدار مهکان له کهمهکردنهوهی کاریگهریهکانیان و پاراستنی گهنجینه سروشتیهکانی عیراق بۆ نهوهکانی داهاوو زۆر گرنگ دهییت.

2. کێشهکان:

ئهو پرس و کێشه و نێگهرانییه ژینگهییانهی که له کۆبوونهوهکهدا باسکراون:

1. نهبوونی ههڵسهنگاندنی وردی کاریگهرییه ژینگهییهکان (EIA):

- 1.1. ئهو نێگهرانییهی که سهبارته به ناتهووی و ناشهفافی لهناو EIA ماکندا وروژینراون که لهلایهن بهرئوبهرایهتی ژینگه و ریکخراوهکانی دیکهوه نهنجام دهدرین، که دهبیته هۆی مهترسی سههر ژینگه له داهاوتودا.
- 1.2. ههڵسهنگاندنی ناتهووی پیدانی مۆلته بو پرۆژه پێشهسازیهکان، لهوانهش پالاوتهگهکانی نهوت، که له نهجمادا زیانی بو نیکوسیهتسههکان دهبیته.

2. پێسیبون به هۆی پالاوتهگهکانی نهوت:

- 2.1. بوونی شهش پالاوتهگهی نهوت له ناوچهی تانجهرو و عهرهته که وهک مهترسییهکی بهرچاو بو سههر رووباری تانجهرو و نیکوسیهتسههی دهووبههری دهستنیسانکراون.
- 2.2. نهبوونی وێستگهی پاککردنهوهی دروست بو پالاوتهگهکانی نهوت و کۆمپانیا پێشهسازیهکانی دیکه، که دهبیته هۆی پێسیبونی ههوا و ئاوی سههرزهوی و خاکی و ئاوی ژیر زهوی.

3. چاودێری ناتهووی حکومهت و جێبهجێکردنی یاسا:

- 3.1. نێگهرانییهکان سهبارته به نهبوونی سیاسهت و ریکار ماک لهلایهن حکومهتسهه له پیدانی مۆلته و جێبهجێکردن و چاودێریکردنی پرۆژه پێشهسازیهکان وروژینراون.
- 3.2. نهبوونی هاوکاری له نیوان دامهزراوه حکومییهکان، که دهبیته هۆی جێبهجێکردنی ناکارامهی رێساکانی ژینگه.

4. گهههلی و توانای ههڵسهنگاندنی کاریگهرییه ژینگهیی:

- 4.1. ناروونی و ناشهفافی لهناو بهرئوبهرایهتی ژینگه و ریکخراوهکانی تر که EIA نهجماد دهدهن، که دهبیته هۆی ههڵسهنگاندنی سازشکردن بو قازانجی دارایی.
- 4.2. ههڵسهنگاندنی کاریگهرییه ژینگهیی به شێوهیهکی باش نهجماد نهراوه، نهههش گومان لهسههر بهکیارچهیی پرۆسهکه دروست دهکات.

5. ناتهووی هۆشیاری و روومالی میدیا:

- 5.1. گرنگی نهدان لهلایهن میدیا و حکومهتسهه بهر امبههر به پرسه ژینگهیییهکان، بهتایبهتی ئهوانهی پهیوهندییهکان به پالاوتهگهکانی نهوت و کۆمپانیاکانی ههڵکهههندی بیری نهوتسهه ههیه.
- 5.2. خراپی روومالکردنی میدیایی و ههلمهتی هۆشیارییه ناتهووی لهسههر بابهته ژینگهیییهکان، ریکریکردن له بهشداریکردنی گشتی و تێگههشتن له پرسهکان.

6. گهسهپیدانی پێشهسازی بێ پلان و نهگهری ملامانی:

- 6.1. دهستنیسانکردنی بێ پلانی ناوچهی تانجهرو وهک ناوچهیهکی پێشهسازی، که له نهجمادا ناکۆکی لهگهڵ کۆمهڵگا ناوخبیهکان و نێگهرانییهکان لهبارهی لهدهستدانی زهوییه کشتوکالییهکان به یهکجاری.
- 6.2. کێشه ژینگهیییهکان نهگهری پهرسهههندییه ههیه بو ملامانی، نهههش پێویستی به بهشداریکردنی حکومهت ههیه بو چارهسههرکردنی کێشهکان به هاوکاری لهگهڵ توێژههرا، ریکخراوه ناخکومییهکان، رۆژنامهنووسان و چالاکوانان.

7. یاسا و رێسای ژینگهیی ناکاریگهر:

- 7.1. یاساکانی ژینگه پێویستییهکان به چاکسازی و نوێکردنهوه ههیه بو ئهوهی به شێوهیهکی کاریگهر کۆنترۆلی سههر پێچیکارانی ژینگه بکهن، لهوانهش دهستهی وهبهرهتیهکان که له لیژنهکانی چاودێریکردنی سههرچاوهکانی ناو و پێسههر ماکندا نییه.
- 7.2. پێویستی بههیزکردنی یاساکانی ژینگه بو دلدنابوون له پابههنبوونی توند و لێپرسینهوه له پێسههرانی ژینگه.

Environmental Journalism in Iraq Project

پاریزه‌رانی ناو عیراق
WATERKEEPERS IRAQ
المحافظین علی المیاء العیراق

8. تهرخانکردنی هه‌له‌ی سه‌رچاوه‌کان:

- 8.1. تهرخانکردنی ناکارامه‌ی پاره‌ی حکومهت بۆ پرۆژه‌کانی ژینگه، که له نه‌جامدا خراب به‌رئوه‌بردنی سه‌رچاوه‌کان بۆ به‌رمنگار بوونه‌ی ناسته‌نگه ژینگه‌یه‌کان به شئوه‌یه‌کی کار یگه‌ر.
- 8.2. ئه‌ی پارانه‌ی که هه‌ن که پابه‌ندن بۆ پرۆژه ژینگه‌یه‌کان زۆر جار ئاراسته‌ی ریکخراو و لایه‌نی نه‌گونجاو ده‌کری‌ن.

9. نه‌بوونی هاوکاری و په‌یوه‌ندی:

- 9.1. نه‌بوونی هاوکاری له نێوان که‌سه‌ ته‌ گشتیه‌کان، نه‌کادیمییه‌کان، رۆژنامه‌نووسان، چالاکوانان، ریکخراوه‌ نا‌حکومییه‌کان، ریکگری له ئالۆگۆری زانیاری و شاره‌زایی به‌نرخ ده‌کات.
- 9.2. په‌یوه‌ندی سنووردار له نێوان نه‌کادیمییا و میدیا، که ده‌بێته هۆی روومال‌کردنی خرابی چیرۆکه‌ ژینگه‌یه‌کان و نه‌بوونی هاوبه‌ش‌یکردنی زانیاری له‌سه‌ر پرسه‌ ژینگه‌یه‌کان.

10. دا‌به‌زینی کوالیته‌ی و بری ناو:

- 10.1. که‌مبوونه‌وه‌ی کوالیته‌ی و بری ناوی رووباری تانجه‌رۆ به‌هۆی په‌یوه‌ندی پالۆتگه‌کانی نه‌وت و چالاکیه‌ په‌شه‌سازیه‌کان، کار یگه‌ری له‌سه‌ر نیکۆسیسته‌م و کۆمه‌لگه‌ ناوخۆیه‌کان هه‌یه.
- 10.2. که‌مبوونه‌وه‌ی به‌رچاوی رۆشنتی ناو له رووباری سیروانه‌وه بۆ دهر یاچه‌ی دهر به‌ندیکخان به‌هۆی ئه‌و به‌نداوانه‌ی که له‌لایه‌ن ئێرانه‌وه دروستکراون، ئه‌مه‌ش تیشک ده‌خاته سه‌ر په‌یوه‌ندی کار یگه‌رانه‌ی سه‌رچاوه‌کانی ناو.

3. پلانی کار و چالاسی :

له پلانی کار کردندا کارنامه‌یکی گشتگیر بۆ رووبەر و رووبونوهی ئاسته‌نگه ژینگه‌ییه‌کان سه‌بارت به پالوتگه‌کانی نهوت له عیراق و هه‌ریمی کوردستان خراپه‌روو، که تیشک دمخاته سهر کاریه‌گری پالوتگه‌کانی نهوت له ناوچه‌ی عمریه‌ت. به‌هیزکردنی هه‌لسه‌نگاندنی کاریه‌گری ژینگه‌یی که بۆ پالوتگه‌کانی نهوت و کونکردنی نهوت نه‌نجام دهرتیت به‌شیکه له‌م کارنامه‌یه، جیه‌جیه‌کردنی ریساکان، به‌رزکردنوهی هوشیاری گشتی، به‌شداریه‌کردنی کۆمه‌لگا ناوخویه‌کان له بریاردان، و په‌ر په‌پیدانی هاوکاری له نیوان نه‌کادیمیا، میدیا، ریکخراوه‌ ناخکومییه‌کان، و دامه‌زراوه‌ حکومییه‌کان له‌سهر کاریه‌گرییه‌کانی پالوتگه‌کانی نهوت و پیشه‌سازیه‌کانی په‌یوه‌ست به‌ نهوت:

1. به‌هیزکردنی هه‌لسه‌نگاندنی کاریه‌گرییه‌ ژینگه‌ییه‌کانی پیشه‌سازی نهوت (EIAs): له‌ ماوه‌ی 12 مانگی داها‌توودا.

لایه‌نه‌ په‌یوه‌ندیداره‌کان: به‌ریوه‌یه‌تی ژینگه، و‌زارتی سامانه‌ سروشتیه‌کان، تو‌یزه‌ران، میدیا و کۆمپانیایه‌کانی وه‌ک فوکس، ئونکاسۆن، زلیۆن، فۆنیکس

- 1.1 په‌ر په‌پیدانی EIA توندتر و شه‌فافتر، که تو‌یزه‌رانی نه‌کادیمی تیبدا به‌شدارن، بۆ دلنیا‌بوون له هه‌لسه‌نگاندنی وردی کاریه‌گرییه‌ ژینگه‌ییه‌کان له‌لایه‌ن پالوتگه‌کانی نهوت و پیشه‌سازیه‌کانی تری نهوت له ناوچه‌ی عمریه‌ت.
- 1.2 هینانه‌کایه‌ی ریوشوینی ریکریکردن له‌گه‌ندلی و دلنیا‌بوون له یه‌کپارچه‌یی پرۆسه‌ی EIA.

2. هوشیاری و په‌روه‌ده‌ی کۆمه‌لگه: له‌ ماوه‌ی 12 مانگی داها‌توودا.

لایه‌نه‌ په‌یوه‌ندیداره‌کان: و‌زارتی په‌روه‌ده، ریکخراوه‌مکانی راگه‌یاندن وه‌ک پرو‌داو، کوردسات، کوردستان ٢٤، ریکخراوه‌ ناخکومییه‌کان و ده‌زگاکانی وه‌ک دامه‌زراوه‌ی هیوا، دامه‌زراوه‌ی قییم، ده‌زگای پایا، ریکخراوی گه‌شه‌پیدانی مه‌ده‌نی.

- 2.1 ناساندنی مه‌نه‌جی په‌روه‌ده‌ی ژینگه‌یی له قوتابخانه‌کاندا بۆ هوشیارکردنوهی نه‌وه‌ی داها‌توو سه‌بارت به‌ پرسه‌ ژینگه‌ییه‌کان و پراکتیزه‌ به‌رده‌وامه‌کان.
- 2.2 ده‌ستپێکردنی هه‌لمه‌تی هوشیاری گشتی به‌ ناوه‌رۆکیه‌ک که له‌لایه‌ن ریکخراوی ناوپاریزی عیراق ئاماده‌کرا‌بیت و هه‌ر لایه‌نیکی تر که ئارم‌زوی به‌شداریه‌کردنیه‌ن هه‌بیت له‌م هه‌لمه‌ته‌دا له‌ رینگه‌ی ده‌زگاکانی راگه‌یاندن و ریکخراوه‌ ناخکومییه‌کانه‌وه بۆ ئاگادارکردنوه‌ی هاو‌لاتیه‌ن له‌ گرنگی پاراستنی ژینگه و کاریه‌گری پالوتگه‌کانی نهوت له‌سهر ئیکۆسیسته‌مه‌کان.

3. به‌شداریه‌کردنی کۆمه‌لگا ناوخویه‌کان له بریاردان: له‌ ماوه‌ی ١٨ مانگی داها‌توودا.

لایه‌نه‌ په‌یوه‌ندیداره‌کان: ده‌سه‌لاته‌کانی حکومه‌تی ناوخویی، ده‌سته‌ی پاراستن و باشترکردنی ژینگه، ریکخراوه‌ ناخکومییه‌کان، میدیا

- 3.1 پاریزی ناوی عیراق و نه‌و رۆژنامه‌نووسانه‌ی که ئارم‌زوی نه‌وه‌ ده‌کهن راپۆرتیک له‌سهر گرنگی پیکه‌ته ناوخویه‌کان له بریاردان دروست بکهن.
- 3.2 هاندانی پرۆسه‌ی به‌شداریه‌کردن، که سه‌رۆک شاره‌وانی و نوینه‌رانی ناوخویی به‌شدارن له‌ پیدانی مۆله‌ت بۆ پرۆژه‌ پیشه‌سازیه‌کان له ناوچه‌کانی خۆیان.
- 3.3 جیه‌جیه‌کردنی راپۆرتکاری گشتی و هه‌لسه‌نگاندنی کاریه‌گرییه‌ ژینگه‌ییه‌کان (EIAs) وه‌ک پیکه‌ته‌ی ئیجباری پرۆسه‌ی بریاردان.

4. چاکسازی له یاساکانی ژینگه سه‌بارت به پالوتگه‌کانی نهوت: له‌ ماوه‌ی ١٨ مانگی داها‌توودا.

لایه‌نه‌ په‌یوه‌ندیداره‌کان: نووسینه‌گه‌ی سه‌رۆکی حکومه‌ت، په‌رله‌مان، ده‌سته‌ی پاراستن و باشترکردنی ژینگه، و‌زارتی سامانه‌ سروشتیه‌کان، ده‌زگاکانی جیه‌جیه‌کردنی یاسا، لیژنه‌ی ژینگه‌ی په‌رله‌مان

- 4.1 پیداجو‌نوه‌ی نوێکردنوه‌ی یاسا ژینگه‌ییه‌کانی تاییه‌ت به‌ ریساکانی پالوتگه‌کانی نهوت، وه‌ک یاسای سالی ٢٠٠٨ و یاسای ناوی سالی ٢٠٢٢، بۆ چاره‌سه‌رکردنی که‌لینه‌کان و به‌شداریه‌کردنی لایه‌نه‌ په‌یوه‌ندیداره‌کان، وه‌ک ده‌سته‌ی وه‌به‌ره‌یه‌ن، له‌ لیژنه‌کانی چاودیه‌ریکردنی سه‌رچاوه‌مکانی ناو و نه‌و لایه‌نه‌ی ده‌ستیان له‌ په‌سه‌رکردنی ژینگه‌دا هه‌یه.
- 4.2 نه‌و یاسایانه‌ی که پیداجو‌نوه‌یه‌ن بۆ کراوه و چاکسازی کراون پینکه‌شی ده‌سته‌ی باشترکردنی ژینگه‌ی کوردستان ده‌کریت.
- 4.3 به‌هیزکردنی هه‌له‌کانی جیه‌جیه‌کردنی یاسا بۆ دلنیا‌بوون له‌ پابه‌ندبوون به‌ ریساکانی ژینگه‌یی له‌لایه‌ن کۆمپانیا پیشه‌سازیه‌کانه‌وه، له‌وانه‌ش پالوتگه‌کانی نهوت.

Environmental Journalism in Iraq Project

پاریزه‌رانی ناو عیراق
WATERKEEPERS IRAQ
المحافظین علی المیاء العیراق

Internews

- 4.4 هینانه‌کایه‌ی میکانیزمی باجدان بو کومپانیا پیشه‌سازبیه‌کان، له‌وانه‌ش پالوگه‌کانی نه‌وت، که داهاته‌که‌ی بو دابینکردنی بودجه بو پروژه و ده‌سنپنیشخه‌ریبه ژینگه‌بیه‌کان ته‌رخان بکریت.
- 4.5 گه‌یشتن به نووسینگه‌ی سه‌روکوه‌زیران بو وده‌ستخستنی پالپشتی دارایی بو پروژه ژینگه‌بیه‌کان و ته‌رخانکردنی سه‌رچاوه‌ی پیویست بو رووبه‌روبوونه‌وه‌ی ناسته‌نگه ژینگه‌بیه‌کان به شیوه‌یه‌کی کاریگه‌ر.

5. دروستکردنی پلاتفورمییک بو هاوبه‌شکردنی زانیاری: له‌ماوه‌ی ۳ مانگی داهاتوویدا.

- لایه‌نه‌ په‌یوه‌ندی‌داره‌کان: ده‌سته‌ی پاراستن و باشترکردنی ژینگه، دامه‌زراوه‌کانی توئیزینه‌وه، ریکخراوه‌ ناخکومیه‌کان، رۆژنامه‌نووسان
- 5.1 به‌هیزکردنی پلاتفورمی ئونلاین و کتیبخانه‌ی ئەلکترۆنی ژینگه‌ی بو هاوبه‌شکردنی داتا و توئیزینه‌وه و زانیاری له‌نیوان توئیزه‌ران، ریکخراوه‌ ناخکومیه‌کان، رۆژنامه‌نووسان و چالاکوانان بو به‌م‌زکردنه‌وه‌ی هاوکاری و بریاردانی ناگاداران.
- 5.2 کۆبوونه‌وه‌ له‌گه‌ل دامه‌زراوه‌ی قییم و توئیزه‌ران که ده‌ستیان به کتیبخانه‌ی ئەلکترۆنی ژینگه‌ی کردوه بو گفتوگۆکردن له‌سه‌ر نه‌گه‌ری زیادکردنی به‌شیک بو رۆژنامه‌نووسان بو ناسانکاری باشتر له‌نیوان رۆژنامه‌نووسان و توئیزه‌ران.

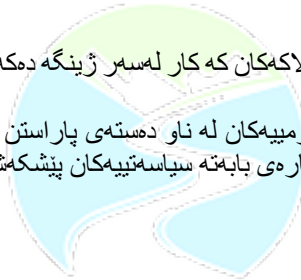
6. هاوکاری و پشتیوانی نیوده‌وله‌تی: له‌ماوه‌ی ۱۲ مانگی داهاتوویدا.

- لایه‌نه‌ په‌یوه‌ندی‌داره‌کان: وه‌زاره‌تی ده‌روه، ریکخراوه‌ نیوده‌وله‌تییه‌کانی وه‌ک UNEP، UNDP، WHO، WBO، WFP
- 6.1 په‌یوه‌ندی‌کردن له‌گه‌ل ریکخراوه‌ نیوده‌وله‌تییه‌کان له‌ریگه‌ی بریفینگ و راپۆرتوه‌ و داوای پالپشتیکردن بو چاره‌سه‌رکردنی ناسته‌نگه ژینگه‌بیه‌کان له‌ عیرا‌دا، له‌وانه‌ش فشارخسته‌ سه‌ر حکومه‌ت بو گرتنه‌به‌ری ریشوینی کاریگه‌ر.

7. کارکردنه‌وه‌ی لیژنه‌کانی ریکخراوه‌ ناخکومیه‌کان بو پاراستنی ژینگه: له‌ماوه‌ی ۳ مانگی داهاتوویدا.

لایه‌نه‌ په‌یوه‌ندی‌داره‌کان: ده‌سته‌ی پاراستن و باشترکردنی ژینگه، ریکخراوه‌ ناخکومیه‌کان

- 7.1 دروستکردنی لیستی ریکخراوه‌ ناخکومیه‌ چالاکه‌کان که کار له‌سه‌ر ژینگه‌ ده‌کهن و پیشکه‌شکردنیان به ده‌سته‌ی پاراستن و باشترکردنی ژینگه.
- 7.2 زیندووکردنه‌وه‌ی لیژنه‌کانی ریکخراوه‌ ناخکومیه‌کان له‌ ناو ده‌سته‌ی پاراستن و باشترکردنی ژینگه‌دا بو ئه‌وه‌ی چالاکانه‌ به‌شداری له‌ پاراستنی ژینگه‌دا بکهن و زانیاری به‌م‌زخ له‌باره‌ی بابته‌ سیاسه‌تییه‌کان پیشکه‌ش بکهن.

4. دەر نه‌نجام:

کۆبوونووه‌ی تایبەت سەبارەت بە کاربەری پالۆگەکانی نەوت لە ناوچە‌ی عەرەبەت سەکزیه‌کی گشتگیر و جینگە‌ی تیرامانە بۆ لایەنە پەڕۆنە‌ی جۆراوجۆرەکان بۆ چارەسەرکردنی ئاستەنگە زەمەکانی ژینگە‌ی عیراق. لە گفتوگۆکاندا تیشک خرایه سەر کۆمەڵێک بابەت، لەوانە هەلسەنگاندنی ناتەواوی کاربەریه‌کانی ژینگە، پێسبوون بە بۆنە‌ی پالۆگەکانی نەوت، چاودێری ناکاربەری حکومەت، و گەندەلی له چوارچێوه‌ی پرۆسە‌ی ریکخستن. هەروەها بەشداربووان نیکه‌رانی خۆیان دەربری سەبارەت بە نەبوونی هۆشیاری گشتی و پرۆمالمکردنی میدیاکان، ئەگەری دروستبوونی ناکوکی له گەشەسەندنی پیشەسازیی بێ پلان و پنیوستی چاکسازی له یاسا و رێسا ژینگە‌یەکانی ئێستادا.

له کۆبوونووه‌که‌دا جهخت له‌سەر پنیوستی به‌په‌له‌ی هه‌ولێ هه‌وبه‌ش له نیوان دامەزراره حکومیه‌کان، ریکخراوه ناحکومیه‌کان، توێژهران، ریکخراوه میدیاییه‌کان و خه‌ڵک کردهوه بۆ نه‌وه‌ی به‌ شێوه‌یه‌کی کاربەری پرۆه‌رووی نهم پرسه ژینگه‌یانه ببنه‌وه. به‌هه‌یزکردنی پرۆسە‌ی هەلسەنگاندنی کاربەریه‌ی ژینگه‌ییه‌کان وهک هه‌نگاوێکی گرینگ دهرکهوت بۆ دله‌یابوون له هه‌لسه‌نگاندنی ورد و ریکریکردن له گه‌ندەلی. به‌شداربووان جهختیان له‌سەر گرنگی هه‌نانه‌کایه‌ی سیاسه‌تی توند کردهوه بۆ جیه‌جیه‌کردنی رێساکانی ژینگه، له‌گه‌ڵ جیه‌جیه‌کردنی یاسای توندتر بۆ لێرسینه‌وه له پێسکه‌ران.

کاربەری به‌رچاوی پالۆگەکانی نەوت لە ناوچە‌ی عەرەبەت بابەتیکی سەرەکی بوو، نیکه‌رانییه‌کان سەبارەت بە پێسبوون که کاربەرییه‌کان له‌سەر هه‌وا، ناوی سهرزه‌وی، خاك و ناوی ژیر زه‌وی هه‌یه، خرایه‌روو. به‌شداربووان جهختیان له‌سەر پنیوستی دامەزراندنی ویستگە‌ی پاک‌کردنه‌وه بۆ پالۆگەکانی نەوت و کۆمپانیا پیشەسازییه‌کان کرده‌وه بۆ که‌سکرده‌وه‌ی پێسبوون و به‌رێوه‌بردنی ناوی پێس به‌ شێوه‌یه‌کی کاربەری.

هه‌روه‌ها له کۆبوونووه‌که‌دا جهخت له‌ گرنگی به‌رزکردنه‌وه‌ی هۆشیاری گشتی و روومالی میدیاییه‌ی کرده‌وه بۆ هاندانی هۆشیاری ژینگه‌ییه‌ی لای هه‌وولاتیان. به‌شداربووان داوی هه‌نانه‌کایه‌ی په‌روه‌ده‌ی ژینگه‌ییه‌ی له‌ مهنه‌جی قوتابخانه‌کانیان کرد بۆ په‌روه‌ده‌کردنی هه‌ستکردن به‌ به‌رپرسیاریته‌ی به‌رامبه‌ر به‌ ژینگه‌ له‌نێو نه‌وه‌ی گه‌نجدا. هه‌لمه‌ته‌کانی هۆشیاری گشتی له‌ رێگه‌ی ده‌زگاکانی راگه‌یاندن و ریکخراوه ناحکومیه‌کانه‌وه وهک نامرازیک سهرکران بۆ ناگادارکردنه‌وه‌ی هه‌وولاتیان له پرسه ژینگه‌ییه‌کان و پیشخستنی پراکتیزه به‌رده‌وامه‌کان.

به‌شداربووانی کۆمەڵگا ناو‌خۆیه‌کان له‌ پرۆسە‌کانی به‌ریاردان وهک لایه‌نیکی گرنگی پاراستنی ژینگه له کۆبوونووه‌که‌دا باسکرا. به‌شداربووان بانگه‌شه‌یان بۆ به‌شداریه‌ی زیاتری لایه‌نه‌کان کرد، که سه‌رۆک شاره‌وانیه‌کان و نوێنه‌رانی ناو‌خۆیی رۆلێکی چالاک ده‌گیرن له پیدانی مۆلەت بۆ پرۆژه پیشەسازییه‌کان له ناوچه‌کانیان. راولێکاری گشتی و هه‌لسه‌نگاندنی کاربەریه‌ی ژینگه‌ییه‌کان (EIAs) به‌ پیکه‌اته‌ی گرنگی پرۆسە‌ی به‌ریاردان داده‌نران.

گفتوگۆکانی کۆبوونووه‌که‌ پنیوستی چاکسازی له یاسا‌کانی ژینگه‌ی خسته‌ روو بۆ چاره‌سەرکردنی که‌لینه‌کان و به‌شداریه‌ی کردنی ده‌زگا پەڕۆنە‌ی ده‌کان له لێزنه‌کانی چاودێریکردنی سه‌رچاوه‌کانی ناو و پێسکه‌رمان. به‌شداربووان جهختیان له‌سەر گرنگی کارا‌کردنه‌وه‌ی لێزنه‌کانی ریکخراوه ناحکومیه‌کان له ناو مه‌زاره‌تی ژینگه‌ کرده‌وه بۆ پێشکه‌شکردنی زانیاری به‌نرخ له‌سەر بابەته‌ سیاسه‌تییه‌کان.

هه‌وکاری نیوان ئەکادیمیا، میدیا و ریکخراوه ناحکومیه‌کان وهک شتیکی بنه‌ره‌تی ده‌ستنیشانکرا بۆ هه‌وبه‌شکردنی زانیاری و شاره‌زایی و په‌روه‌ده‌کردنی تیکه‌بێشنتیکی گشتگیرتر له‌ ئاسته‌نگه‌ ژینگه‌ییه‌کان. به‌شداربووان جهختیان له‌سەر پنیوستی ئەکادیمیا کرده‌وه که چالاکانه له‌گه‌ڵ رۆژنامه‌نووسان و ریکخراوه ناحکومیه‌کان په‌روه‌ندی به‌کن له‌ کاتی چاره‌سەرکردنی پرسه‌ نوێیه‌کانی ژینگه و هه‌وبه‌شکردنی زانیاری له‌سەر کیشه‌ سه‌رکه‌یه‌کان که پرۆه‌رووی ژینگه‌ی ناوچه‌که‌ بووته‌وه.

له‌ کۆتاییدا، کۆبوونووه‌که‌ سەکزیه‌کی بۆ لایەنە پەڕۆنە‌ی جۆراوجۆرە هه‌مه‌چه‌شنه‌کان دا‌بین کرد بۆ چاره‌سەرکردنی ئاسته‌نگه‌ ژینگه‌ییه‌کانی عیراق به‌ شێوازیکی هه‌مه‌لایه‌نه و هه‌وبه‌ش. پلانی کارکردن که له‌ میانی کۆبوونووه‌که‌دا خرایه‌ روو، که بریتیه‌ له‌ به‌هه‌یزکردنی هه‌لسه‌نگاندنی کاربەریه‌ی ژینگه‌ییه‌کان، جیه‌جیه‌کردنی توندتری رێساکان، دامەزراندنی ویستگە‌ی چاره‌سەرکردن، هه‌لمه‌ته‌ی هۆشیاری گشتی، به‌شداریه‌ی کردنی کۆمەڵگا ناو‌خۆیه‌کان، و هه‌وکاری نیوان قه‌واره‌ جیا‌وازه‌کان، وهک نه‌خشه‌ریگایه‌ک بۆ پیشخستنی پراکتیزه ژینگه‌ییه‌کانی به‌رده‌وام له عیراقدا.

هه‌ولێ به‌کۆمە‌له‌کانی لایه‌نه‌کانی ناو حکومەت، ریکخراوه ناحکومیه‌کان، توێژهران، ریکخراوه راگه‌یانده‌کان و جه‌ما‌وه‌ر زۆر گرنگه‌ بۆ پاراستنی ژینگه‌ی عیراق و پاراستنی گه‌نجینه‌ سروشتیه‌کانی بۆ نه‌ه‌کانی دا‌هاتوو. دەر نه‌نجامی کۆبوونووه‌که‌ زه‌مینه‌ی پێشکه‌وتنی مانادار به‌ره‌و عیرا‌قیکی سه‌وزتر و ته‌ندروسته‌تر دا‌رشت.

Internews

Environmental Journalism in Iraq Project

پاریزه‌رانی ناو عیراق
WATERKEEPERS IRAQ
المحافظین علی المیاء العراق

5. سوپاس و پیزانین

سوپاس و پیزانینی دلسوزانه‌مان ئاراسته‌ی سهرجه‌م به‌شداربووان ده‌کەمین که له میانی کۆبوونه‌وه‌که‌دا سه‌بارت به کارگیری پالوگه‌کانی نه‌وت له‌سه‌ر ژینگه‌ له‌ ناوچه‌ی عمره‌ت، تیروانین و شاره‌زاییه‌ به‌نرخه‌کانیان به‌خشی پیمان. سهرکه‌وتنی ئه‌م کۆبوونه‌وه‌یه‌ به‌بێ به‌شدار ی چالاکانه و پابه‌ندبوونیان به‌ رووبه‌روبوونه‌وه‌ی ئاسته‌نگه‌ زه‌قه‌کانی ژینگه‌یی عیراق، نه‌ده‌کرا. سوپاسینکی تایبه‌ت بۆ ئه‌م به‌شداربووانه‌ی خوار ه‌وه‌ بۆ به‌شدار یکردنیان:

1. چرا محمود - دامه‌زراوه‌ی هیوا (ریکخراوی ناوخوی)
2. دابان محمد - سه‌رۆکی ناحیه‌ی عمره‌ت
3. دارا ئەمین - پروفیسۆر زانکۆ له‌ زانکۆی سلیمانی (تویژهر)
4. دیاری عملی - راگری زانکۆی پۆلیته‌کنیکی سلیمانی (تویژهر)
5. هیوا ره‌شید - زانکۆی گه‌رمیان (تویژهر)
6. خه‌بات ئەحمه‌د - خویندکاری دکتۆرا له‌ ئەندازیاری نه‌وت، زانکۆی میسکۆلچ (تویژهر)
7. خالد سلیمان - رۆژنامه‌نووسی ژینگه‌یی
8. لاقه‌ فازیل لاهه‌ - دامه‌زراوه‌ی هیوا (ریکخراوی ناوخوی)
9. ره‌مه‌ز جه‌لال - راویژکاری کشتوکال و وانه‌یژ (به‌شداربووی تر)
10. سه‌روه‌ر قه‌رده‌اغی - ئاریان تیقی (رۆژنامه‌نووس)
11. شاگول عملی - جیۆلۆجی نه‌وت له‌ دامه‌زراوه‌ی کوردستان بۆ لیکۆلینه‌وه‌ی ستراتیژی و تویژینه‌وه‌ی زانستی (تویژهر)
12. ژینۆ خالید - کۆنشیۆس پلانیت ئیرز (ریکخراوی ناوخوی)
13. ژیار هه‌کیم - رووداو (رۆژنامه‌نووس)
14. باوان عومه‌ر سألح - ریکخراوی پاریزه‌رانی ناوی عیراق (ریکخراوی ناوخوی)
15. بنوار رزگار عه‌بدولر محمان - ریکخراوی پاریزه‌رانی ناوی عیراق (ریکخراوی ناوخوی)
16. نه‌میل ئیبراهیم موسا - ریکخراوی پاریزه‌رانی ناوی عیراق (ریکخراوی ناوخوی)
17. گۆران خه‌ظر - ئینته‌رنیوز عیراق (ریکخراوی نیۆده‌وه‌ت)

هه‌روه‌ها پیزانینی خۆمان بۆ هه‌موو ئه‌و که‌سانه‌ دهرده‌ربیرین که‌ چالاکانه‌ به‌شدار بیان له‌ گه‌توگۆکاندا کرد، فیدباک و پێشنیاری به‌نرخیان بۆ پلانی کارکردن پێشکمه‌ش کرد.

خۆبه‌خشی و پابه‌ندبوونتان بۆ دۆزینه‌وه‌ی چاره‌سه‌ری به‌رده‌وام بۆ ئاسته‌نگه‌ ژینگه‌یه‌کانی عیراق جینگای ده‌ستخۆشییه‌. هه‌ریه‌ک له‌ ئیوه‌ رۆلێکی به‌رچاوتان هه‌بوو له‌ دارشتنی گوتار و دانانی بناغه‌ بۆ گۆرانکاری ئه‌رینی. سوپاسگوزارین بۆ ناماده‌بوونتان و پشتگیری بیوچانتان.

جاریکی تر سوپاس بۆ به‌شدار بیه‌ به‌نرخه‌کانتان. پێکه‌وه‌ ده‌توانین کاربکه‌مین بۆ ناینده‌یه‌کی سه‌وزتر و ته‌ندروستتر بۆ هه‌ریه‌می کوردستان و عیراق، پاراستنی سامانه‌ سروشتیه‌یه‌کانی بۆ نه‌وه‌کانی داهاوو.

له‌گه‌ڵ ریزدا،

ناماتج له‌م راپۆرتیه‌:

باسکردن و بلاکردنه‌وه‌ی نه‌م کێشانه‌ له‌گه‌ڵ کارنامه‌ی چاره‌سه‌رکردنیان وه‌ک پێشنیاره‌ و پێشکمه‌شده‌کرنیت به‌ رای گشتی و کۆمه‌لگه‌ و لایه‌نه‌ په‌وه‌ندیداره‌کان بۆ دۆزینه‌وه‌ی چاره‌سه‌ری پێویست بۆ کێشه‌ و ئاسته‌نگه‌ ژینگه‌یه‌کانی که‌ رووبه‌رووی کوردستان بوونه‌ته‌وه‌. ناماتج ئی تانه‌ و گله‌یی له‌ هه‌یج لایه‌نیکه‌ی تایبه‌ت یان که‌سی نییه‌.

ریکخراوی پاریزه‌رانی ناوی عیراق - پڕۆژه‌ی رۆژنامه‌گه‌ری ژینگه‌یی له‌ عیراق
ناماده‌کردنی بنوار رزگار عه‌بدولر محمان به‌ریوه‌به‌ری پڕۆژه‌.
پیداچوونه‌وه‌ی له‌لایه‌ن باوان عومه‌ر سألح، ریکخه‌ری پڕۆژه‌.
په‌سه‌ندکار وه‌ له‌لایه‌ن نه‌میل ئیبراهیم موسا به‌ریوه‌به‌ری جیه‌جیه‌کاری ریکخراوی پاریزه‌رانی ناوی عیراق

